

ARHAVİ OYUNLARINA BİR BAKIŞ

Ne kadar da güzeldi çocukluğum. Ne kadar güzeldi o zamanlar bayramlar, düğünler ve eğlenceler. Sevgisi de saygısı da daha güzeldi gibi geliyor bana.

Eğlence dedin mi genelde tulum akla gelirdi. İmecedede, nişanda, yol açmada, düğünde, yayla yolunda. Tulumun sesi, çekerdi herkesi yanı başına. Hemen halka oluşurdu etrafında. Türküler söylenirdi. Sonra horona başlanırdı. Halkada herkes yerini alırdı. Bilenler ve bilmeyenler. Bilmeyenler için öğrenme yeri halkanın içiydi. Komut veren başlardı orda söze ve ondan başkası konuşmazdı. Halkaya katılan herkesin gösterdiği figürü yaptığını görmeden başka figüre geçiş yapmazdı. Hata yapanları uyarmak için bağırdı: “**El bir – ayak bir** “ . Hatalar yine devam ediyorsa ikazın şeklini değiştirirdi.” **Bak bana bak** “ derdi ve net olarak figürü göstermeye çalışırdı. Yine olmuyorsa son çare, hata yapanın önüne gelip figürü göstermekti. Sonra yerine döner, öğretmeye ve oynatmaya devam ederdi. Uzayan figür için kimse sızlanmazdı. Bilmeyenler halkada horonu öğrenmeliydi. Öyle görmüştü kendisi de.

Şimdi tam tersi yapılıyor. Bir eğlencede hemen gençlerden bir kaç pisti veya meydanı doldurup halkanın büyümesini önlemek için iyice yozlaştırılmış figürlerle saygısızca oyun oynatmaya çalışıyor. Acemi varsa halkadan çıkmalı ona göre. Deliler gibi tepinerek sağa sola daha doğrusu acemi görünenlere omuz vurmak temel figür olmakta şimdi.

Eskiden böyle değildi eğlenceler. Komut veren ses değişir, komutlar değişmezdi. “**Gel başa gel** “ , “**Al oyna** “ , “**Sıra geç sıra** “ , “**geç de kırıl** “ , “**Geç-geç**”, “**Gel beri gel** “ , “**Kol üstü ses ver** “ , “**Vur içeri vur** “ , “**Bir var bir** “ , “**Git-gel-dolaş** “ , “**Git- gelme**”, “**Geldi ses ver**”, “**Olmadı bir daha** “ , “**Üçtür- sondur** “ . Böyle devam ederdi. Her komutun bir anlamı vardı ve öğrenilen temelde bu komut ile yapılması gereken figürdü. Oyun saatlerce sürerdi. Tüm acemiler de, oyunu halkada öğrenirdi. Yorulan kendi isteği ile halkadan çıkardı. Komut veren kişi de yorulunca komut verebilecek halkadaki birine kendi devrederdi komut vermeyi.

İyi komutçu, halkada oynayanları en uzun süre burada tutabilene denirdi. Çünkü iyi komutçu oynayanların yorulduğunu gördüğü an oyunu yavaşlatırdı, onların dinlenmelerini sağlardı. Dinlendirme uzayacak gibi olunca türkü söylerdi. Düzenli ve seviyeli bir şekilde oyun devam ederdi halkada tatsız olay olması da mümkün değildi. Nerde eski eğlence ve düğünler!

Artık yeni nesil oyunlardaki figürleri kendileri belirliyor, üretiyor. Yöreye özgü figürler çok değil bu hızla devam ederse birkaç yıl sonra tamamen kaybolacak. Bu şekli ile de olsa oynamaya çalışanların dizlerine sancı, baldırlarına kramp giriyor tabii. Her nedense artık halkada çok fazla bayan da görülüyor. Eskiler ise bu rezaleti bir köşeden seyrediyor. Halkaya da girmiyorlar eleştiride getirmiyorlar. Birkaçı bir araya geldiğinde dedikleri ise “ aman bana ne, ben mi uğraşacağım? “ türü konuşmalar.

Anlayacağınız dostlar, artık düğünlerde bile halkaya girip horon oynamanın zevkine varamayacağız.

Buraya kadar düzensiz oyunlarda ki yozlaşmadan bahsetmeye çalıştım. Peki ya düzenli ekip olarak oyun sergileyen gruplar ne durum da? Bir bakalım neler göreceğiz onlarda.

Arhavi’de sahnelenmiş belli bir düzeni bulunan altı oyunumuz var. Bunlardan dördü kız-erkek karma oynanan oyun. **Sarızambak**, **Memedina**, **Damat Bağlama** ve **Arhavi canlısı**. Erkeklerin yalnız oynadıkları **Papilat horonu**. Kızların yalnız oynadıkları **Narina**. Tek kız oyunu olarak oynanmakta olan **Narina** oyununu Arhavi oyunlarına **kazandıran kişi de benim**.

1979 yılında Arhavi’ye Dikyamaç köyüne bir arkadaşımın nişanı ve bir arkadaşımın da düğünü için gitmişim. Orada çoğunluğu yaşlı olan bayanların bu oyunu oynadıklarını gördüm.Oyun çok hoşuma gitti.Eskiden beri oynadıklarını söylediler.Ben de bu oyunu onlardan öğrendim ve Ankara’ya dönüşümde figür geçişlerini de yaparak öğretmeye başladım.

Günümüzde İlçemizde bu oyunlardan sadece üç tanesi (içeriği tartışılır bir şekilde) birbirlerine bağlı olarak sergileniyor. Bu oyunlar **Sarı Zambak**, **Memedina** ve **Papilat** Bu üç oyun da karma olarak kız-erkek birlikte sergileniyor.

Dergilerde isimlerini gördüğüm ve Arhavi oyunu olarak adları geçen iki oyun daha var. Ancak ben bunları oynanırken hiç görmedim. Bu oyunlar **Hemşin** ve **Yüksek Hemşin** oyunları. **Hemşin** oyunu **Artvin**’de **Yüksek Hemşin** de **Rize**’de oynanmakta. Fakat bu oyunların dergilerde neden Arhavi oyunu olarak geçmekte olduğunu anlamadığımı da belirtmek isterim.

Arhavi’de gösteri gurubu oluşturan gençlerle yaptığım konuşmalarda Arhavi Canlısı, Narina ve Damat bağlama oyunlarını duyduklarını ancak öğretecek kimse olmadığı için öğrenemediklerini söylediler.

Büyük bir uyum içinde sergiledikleri oyunun içeriklerini bu gençlerle tartışmanın bir yararı yoktu. Zira hepsi bu işe çok hevesli ve öğretici arayan gerçekten özveri ile çalışan gençlerdi.

İlgimi çeken ve beni çok üzen bir konu da Artvin oyunu olan, kızlar tarafından sergilenen ve bir beğendirme oyunu olan **koçari** isimli oyunun kız erkek birlikte Arhavi oyunları ile birlikte sergilenmesi idi.

“ **Her yörenin oyunları en iyi yöresinde oynanır** “. Genelde doğru olan bu görüş Arhavi’imiz için geçerli değil düşüncesindeyim. Zira oyunları gençliklerinde oynamış şu an Arhavi’de bulunan kişiler artık bu konuda uğraşmak istemiyorlar. Oyunların dejenere edildiğini gördükleri halde buna müdahale etmiyorlar. **Sarızambak** oynuyorlar. Oyun içerisinde Hemşin horonunda yapılan “ **cih-cih** “ figürünü katmışlar, çökme figürünü kaldırmışlar . İlginç olanı da halk da bu figürleri benimsemiş. Zira düğünlerde de aynı figür kullanılıyor. **Memedina** nispeten aslına uygun. Ama **papilat** için aynı şey denemez. Erkek oyunu olmasına rağmen kızlarla birlikte oynanıyor ve “ **eş doldur** “ figürü hiç yapılmıyor.

Oyunların aslına uygun olarak oynanması için, gerçekten bu oyunları bilen kişilerin öğretmesi gerekli. Ve en önemlisi “ **bende bir bilensem** “ beraber bunları tartışıp orjinal halini belgelemeli ve hem derneklere hem kütüphanemize kaset ve yazılı belge olarak bırakmalıyız. Yoksa birkaç yıl sonra bu figürleri bile bulamayacağız. Sessiz çoğunluk olmaktan çıkalım ve hatalı sergilenen oyun görünce en azından çalıştırıcıları ile görüşüp düzelmesini sağlamaya çalışalım.

Yalnız oyunlarımıza değil tüm folklor zenginliklerimize sahip çıkalım. Bu konuda her Arhavinin katkısı mutlaka olmalı. Dedelerimize, ninelerimize kısaca yaşlı insanlarımıza soralım öğrenelim. Şarkı, türkü, mani, deyiş, taşlama, örf-adet ile ilgili konularda bilgi sahibi olan hemşerilerimiz isim belirterek bu bilgileri Ankara’da ARHAVİLİLER VAKFI’na ulaştırırsa bunların gün ışığına çıkması için vakfımız elinden geldiğince katkıda bulunacaktır. Unutmayalım oyunlarımızda ki figürleri zorlaştırmak, oyunu gereksiz hızlandırmak oyunu güzelleştirmez. Bırakın otantik halleri ile kalsınlar. **Dans** olarak değil **halk oyunu** olarak oynanmaya devam edilsinler.

Kim bilebilir ki belki bir gün sizinle de aynı halkada beraber horon oynayabiliriz.

KEMAL ÖZBIYIK

25 Aralık 2006

ANKARA